

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Wetenschap versus intuïtie

Professioneel ingrijpen bij ernstige jeugdproblematiek

van der Laan, P.H.

Publication date

2008

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van der Laan, P. H. (2008). *Wetenschap versus intuïtie: Professioneel ingrijpen bij ernstige jeugdproblematiek*. (Oratiereeks). Vossiuspers UvA.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Peter H. van der Laan

Wetenschap versus intuïtie

Professioneel ingrijpen bij ernstige jeugdproblematiek

Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen

Wetenschap versus intuïtie

Vossiuspers UvA is een imprint van Amsterdam University Press.
Deze uitgave is totstandgekomen onder auspiciën van de Universiteit van Amsterdam.

Omslag: Nauta & Haagen, Oss
Opmaak: JAPES, Amsterdam
Foto omslag: Carmen Freudenthal, Amsterdam

ISBN 978 90 5629 522 6
e-ISBN 978 90 4850 611 8
© Vossiuspers UvA, Amsterdam, 2008

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Wetenschap versus intuïtie

Professioneel ingrijpen bij ernstige jeugdproblematiek

Rede

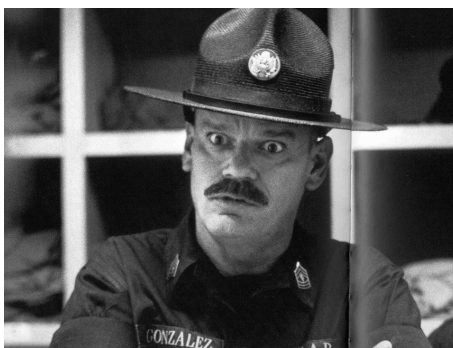
uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van
bijzonder hoogleraar Sociaal Pedagogisch Hulpverleners
aan de Universiteit van Amsterdam
op vrijdag 30 september 2005

door

Peter H. van der Laan

 VOSSIUSPERS UVA

*Mijnheer de Rector,
leden van het Curatorium van de leerstoel Sociaal Pedagogisch Hulpverleners,
lieve familie, beste vrienden, goede collega's,*

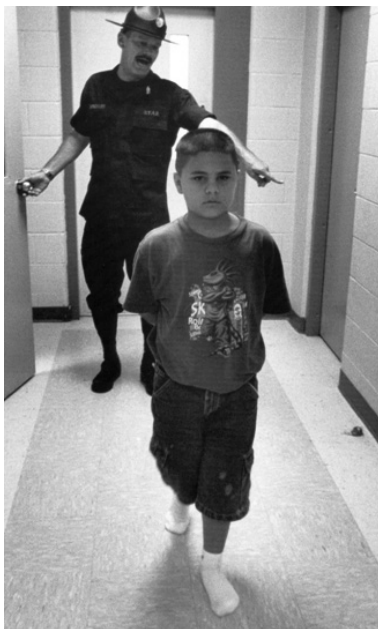
Ik heet u graag welkom op deze voor mij zo bijzondere bijeenkomst. Ik ben blij dat u er bent. De meneer op deze foto lijkt echter aanzienlijk minder ingenomen te zijn met uw komst.¹ Maar dat hoort ook niet bij zijn functie. Deze nors kijkende man is Sergeant Gonzalez van de Texas Youth Commission. Hij is verantwoordelijk voor het zogenoemde *Scared Straight*-programma, in het Nederlands het 'afschrikingsprogramma'. In die hoedanigheid heet je mensen niet welkom, maar schrik je hen juist af! Je bent namelijk helemaal niet blij met hun komst en je hoopt de bezoekers nadien nooit meer terug te zien.

Scared Straight

Over zulke afschrikingsprogramma's heeft u ongetwijfeld wel eens gehoord. *Scared Straight* houdt in dat jongeren die voor het eerst met de politie in aanraking zijn

PETER H. VAN DER LAAN

gekomen of van wie verwacht wordt dat zij daar spoedig mee te maken zullen krijgen – zogenaemde ‘risicojongeren’ –, worden meegenomen voor een informatief bezoekje aan een gevangenis.² Bij binnenkomst ondergaan ze dezelfde procedures die nieuw aangekomen gedetineerden ondergaan. Er wordt informatie opgenomen, allerlei bezittingen worden ingenomen, soms krijgen ze gevangenskleren aan en er is de visitatie aan het lichaam. Vervolgens worden ze rondgeleid. Ook hebben zij een of meer gesprekken met gedetineerden, die hen vertellen over het gevangenisleven en over hoe zij in de gevangenis terecht zijn gekomen. Bij die gesprekken kan het er stevig aan toegaan. En trouwens, ook de medewerkers van de inrichting gaan behoorlijk intimiderend te werk, zoals wel blijkt uit onderstaande foto.

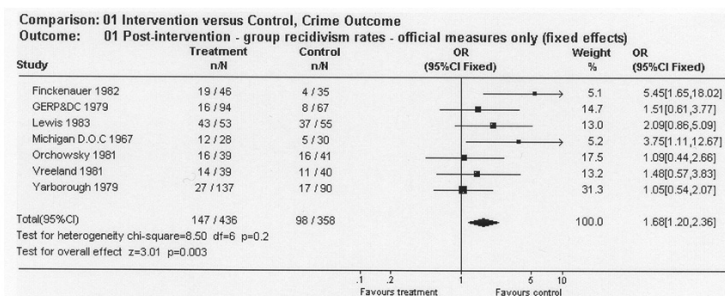
Deze aanpak geniet de nodige populariteit – niet alleen in de Verenigde Staten, maar ook in Europa.³ In ons land wordt er onder de naam ‘bajesbezoek’ of ‘bajesverkenning’ mee gewerkt.⁴ Een verschil is wel dat het er in ons land minder intimiderend aan toegaat dan aan de andere kant van de Atlantische Oceaan.

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

De populariteit van *Scared Straight* of bajesbezoek is terug te voeren op intuïtie. Intuïtief denk je ‘dit zal zeker helpen’. De jongeren worden zo bang gemaakt dat ze het bij wijze van spreken in hun broek doen van angst. Het bezoek, het beeld van de cellen – de isoleercel wordt natuurlijk niet overgeslagen – en de verhalen van gedetineerden over het zware gevangenisbestaan en hun ervaringen met psychisch en fysiek geweld, dit alles maakt grote indruk. Het kan dus niet anders of jongeren die eraan hebben meegedaan, zullen zich in het vervolg wel tien keer bedenken voordat ze dingen gaan doen die niet door de beugel kunnen. Ze weten nu immers waar ze terecht kunnen komen. Maar de werkelijkheid is anders. Deelname aan *Scared Straight*-programma’s levert geen bijdrage aan criminaliteitspreventie. Het weerhoudt jongeren er niet van delicten te plegen. Sterker nog, er zou zelfs een criminaliteitsbevorderende werking van uitgaan. In 2002 verscheen de eerste *systematic review* onder de vlag van de Campbell Collaboration; deze ging over *Scared Straight*.⁵

De Campbell Collaboration is een wereldwijd netwerk van onderzoekers dat, naar het voorbeeld van de Cochrane Collaboration in de medische onderzoekswereld, het maken van *systematic reviews* of overzichtstudies wil bevorderen.⁶ Het gaat om overzichtstudies van interventies en de effectiviteit van die interventies in drie sectoren: welzijn, onderwijs en criminaliteit en rechtshandhaving. De strikte wetenschappelijke eisen die worden gesteld aan het maken van een overzichtstudie én aan de in de studies op te nemen onderzoeken, staan garant voor verantwoorde, betrouwbare en valide conclusies over de effectiviteit van de desbetreffende interventies. Door overzichtstudies via internet makkelijk toegankelijk te maken, kunnen beleidsmakers, praktijkmensen en andere geïnteresseerden snel en verantwoord kennisnemen van de stand van zaken rond bepaalde interventies of de aanpak van specifieke criminaliteits- en andere problemen.

De *systematic review* over *Scared Straight* van Anthony Petrosino en collega’s laat aan duidelijkheid niets te wensen over. In hun studie hebben zij uitsluitend rct’s, dat wil zeggen *randomly controlled or clinical trials*, opgenomen. Dit zijn onderzoeken op niveau 5 van de *Scientific Methods Scale*, de gouden standaard in het experimentele evaluatieonderzoek.⁷ De conclusie van Petrosino c.s. luidt: deze interventie – *Scared Straight* – is niet effectief in het tegengaan van criminaliteit. Dat is terug te zien in de volgende grafiek.

Bron: Petrosino, Turpin-Petrosino & Buehler, 2002

Het ‘wiebertje’ onderaan, waarmee de uitkomsten van de verschillende onderzoeken zijn samenvat, en de blokjes daarboven van de afzonderlijke studies die de uitkomsten weergeven, hadden niet rechts van de verticale lijn moeten staan, maar links daarvan. Nu laten zij zien dat de uitkomsten gunstiger zijn voor de controle- of vergelijkingsgroep. Dat wil zeggen dat er minder aanhoudingen en minder veroordelingen zijn vastgesteld bij vergelijkbare jongeren op wie geen interventie (*Scared Straight*) is toegepast. De auteurs vatten dit als volgt samen: ‘We conclude that programmes like “Scared Straight” are likely to have a harmful effect and increase delinquency relative to doing nothing at all to the same youths. Given these results, agencies that permit such programmes must rigorously evaluate them not only to ensure that they are doing what they purport to do (prevent crime) – but at the very least they do not cause more harm than good.’⁸ Je kunt dus nog beter niets doen dan jongeren gevangenis laten bezoeken. De onderzoekers zeggen letterlijk: *Scared Straight* is schadelijk!

Correctional Boot Camps

Een andere interventie die veel mensen aanspreekt, opnieuw vanuit de justitiële hoek, is het *Correctional Boot Camp*, de naar het voorbeeld van de basistraining voor militaire rekruten opgezette programma’s, waarin de aandacht primair uitgaat naar discipline, orde, tucht en fysieke training. Kenmerkend is verder dat niet het individu centraal staat, maar de groep. Het individu is ondergeschikt aan de groep.

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

De groep wordt gehanteerd als instrument, als middel. Alleen door samen te werken, kan een groep bepaalde doelen bereiken. En overtreedt één groepslid de regels, dan wordt de groep als geheel daarop aangesproken en eventueel gestraft.

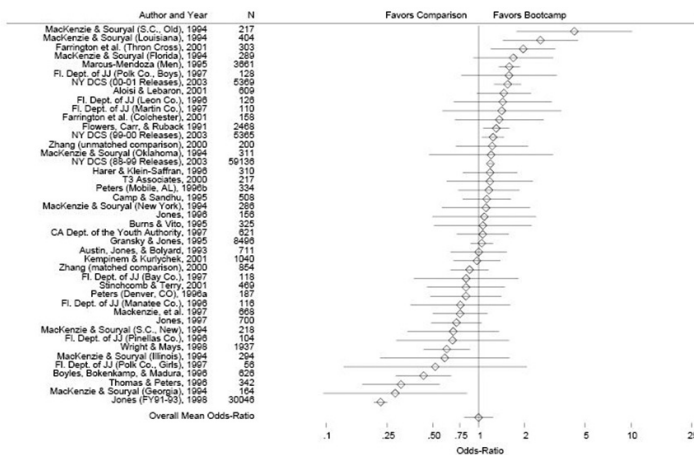
De meeste mensen hebben daar geen moeite mee, integendeel. Van een beetje discipline is toch nog nooit iemand slechter geworden? Bovendien, zo luidt een populaire opvatting, zelfdiscipline is noodzakelijk om je in het leven staande te kunnen houden en iets te kunnen bereiken.

Ook de *Correctional Boot Camps* hebben hun weg gevonden naar Europa, zij het in beperkte mate en in veel gematigder vorm dan in de Verenigde Staten. In Nederland hebben we in de jaren negentig een aantal jaren de ‘Jeugdwerkinrichting’ in Veenhuizen gehad, beter bekend als het ‘Kampement’ van Lubbers.⁹ Verder kennen we het project ‘De Uitdaging’, een door het Ministerie van Defensie in samenspraak met de Gemeente Amsterdam ontwikkelde opleiding van 12 weken voor probleemjongeren in de leeftijd van 17 tot 23 jaar.¹⁰ Tegenwoordig is er natuurlijk de justitiële jeugdinrichting Den Engh, waar volgens de zogeheten Sociogroepsstrategie (SGS) een behandelmethode wordt toegepast, die op verschillende punten gelijkenis vertoont met de aanpak in sommige *Boot Camps*. Politici van verschillend pluimage getuigen graag van hun sympathie voor de aanpak van Den Engh. Onlangs gebeurde dat nog in de Tweede Kamer toen daar gesproken werd over een brief van minister Donner. In deze brief worden kritische noten ten aanzien van Den Engh gekraakt. Zo wordt onder meer, op basis van een notitie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie, weinig heel gelaten van de door Den Engh jarenlang wel erg rooskleurig voorgestelde recidive-uitkomsten.¹¹ Dit weerhield het D66 Kamerlid Lambrechts er niet van te pleiten voor ruimte voor Den Engh om haar eigen weg te gaan.¹² Zij liet weten zelf in de inrichting te zijn geweest en de indruk te hebben dat – ik citeer – ‘men daar wel degelijk op een goede manier bezig is’. Ook stelde zij dat Den Engh wil opvoeden in plaats van opsluiten, een rechtstreekse verwijzing naar de slogan van Den Engh: ‘Niet opsluiten maar opvoeden.’ Het is overigens een slogan waaraan ik mij nogal stoort. Niet omdat ik het hiermee oneens zou zijn, maar omdat het niet strookt met de werkelijkheid. Want denkt u niet dat er in Den Engh niet wordt opgesloten; dat is wel degelijk het geval.

Sommigen onder u vragen zich misschien af of ik nog over de Glen Mills School begin. Maar dat doe ik niet. Ik heb weliswaar serieuze bedenkingen bij een aantal basiskenmerken van de aanpak van de Glen Mills School, die de effectiviteit ervan

kunnen ondermijnen.¹³ Maar de Glen Mills School gelijkstellen aan de Amerikaanse Boot Camps is mijns inziens niet juist. Dat beeld wordt in de media wel geschetst, maar de werkwijze en de sfeer is wezenlijk anders.

Een stevige aanpak van jongeren spreekt mensen aan. Zoiets helpt, zo valt te beluisteren. Maar op grond waarvan meent men dat? Het kan – wederom – niets anders dan intuïtie zijn. Men is ervan overtuigd zonder dat die overtuiging berust op begripsdenken en redenering.¹⁴ Want, opnieuw, leert onderzoek anders. Eind juni 2005 heeft de Campbell Collaboration een *systematic review* gepubliceerd over *Correctional Boot Camps*.¹⁵ De uitkomsten, op basis van een groot aantal evaluaties, zijn minder uitgesproken dan bij *Scared Straight*.¹⁶ De onderzoekers Wilson, MacKenzie & Mitchell concluderen weliswaar dat *Boot Camps* geen schadelijke effecten hebben, maar ook dat zij het niet beter doen dan andere interventies. Die andere interventies zijn doorgaans een ‘kale’ gevangenisstraf of intensieve reclasseringsbegeleiding.

Bron: Wilson, MacKenzie & Mitchell, 2005

Het is te zien in de grafiek hierboven, aan het ‘wiebertje’ helemaal onderaan, waarin de uitkomsten van alle onderzoeken bij elkaar komen. Het zit precies onder de verticale lijn en duidt op geen verschil tussen experimentele en vergelijkingsgroep. De uitkomstmaat in deze grafiek is overigens een combinatie van aanhouding, veroordeling en nieuwe vrijheidsbeneming.

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

Deze grafiek laat echter ook interessante verschillen zien. Sommige programma's doen het duidelijk beter en andere juist minder goed (dan de interventie waarmee is vergeleken), al zijn de verschillen lang niet altijd statistisch significant. Zeker is dat de verschillen niet samenhangen met kenmerken van de deelnemers of kenmerken van het onderzoeksdesign. *Boot Camp*-programma's die veel aandacht besteden aan opleiding, werkervaring en nazorg doen het mogelijk beter dan 'kale' programma's, maar de verschillen zijn niet statistisch significant. Heel stellig zijn de onderzoekers over het militaire accent – de orde, tucht en discipline. Dat draagt *niet* bij aan de positieve uitkomsten die bij sommige programma's zijn vastgesteld; zonder dat militaristische accent zouden de effecten wel eens gunstiger kunnen zijn geweest. Dus hét kenmerk dat zoveel mensen aanspreekt en waarvan wordt aangenomen dat het werkt, doet dat nu juist niet.

Van intuïtie naar wetenschap

Deze uitkomsten sterken mij in mijn opvatting, dat intuïtie een slechte raadgever is als het gaat om het ontwikkelen en toepassen, maar ook het beoordelen en het al dan niet ondersteunen of afwijzen van interventies. We moeten ons niet laten leiden door intuïtie, maar door kennis en gesystematiseerde ervaring, kortom door wetenschap. Gelukkig kan dat, want de wetenschappelijke kennis over menselijk gedrag, over jeugd- en gezinsproblematiek, over behandelmethode en over allerlei uitvoeringskenmerken is de afgelopen decennia enorm gegroeid. Daardoor weten we dat bepaalde interventies bij bepaalde groepen personen met bepaalde kenmerken en problemen onder bepaalde omstandigheden soelaas kunnen bieden. Zij zijn effectief, of in ieder geval effectiever dan andere interventies. Tegelijkertijd weten we ook dat sommige vormen van aanpak minder of helemaal niet succesvol zullen zijn.¹⁷ Om succesvol in te grijpen, moet rekening worden gehouden met verschillende facetten.¹⁸ Sommige daarvan hebben betrekking op kenmerken, achtergronden, gedragingen en problemen van de betrokken cliënten – jongeren, gezinnen –, andere daarentegen op de methode van behandeling, de kwaliteiten van de uitvoerder en van de organisatie die de interventie uitvoert. En weer andere hebben te maken met de overwegingen op grond waarvan gesteld wordt dat de gekozen behandelmethode een passend antwoord is op de gesignaleerde problematiek; kortom de onderliggende theorieën.

In de justitiële sector worden deze facetten aangeduid met *What Works*-beginselen, in andere sectoren met algemene en specifiek werkzame factoren.¹⁹ Zulke beginselen geven op zichzelf geen invulling aan het begrip ‘effectiviteit’. Maar in de praktijk wordt effectiviteit doorgaans gedefinieerd als gedragsverandering en afname van psychosociale problemen, voor zover die zich manifesteren in gedrag. In de justitiële sector gaat het meestal om het tegengaan van crimineel gedrag en recidive, in andere sectoren varieert het van verbetering van kwaliteit van leven, zelfstandig verder kunnen zonder hulp van anderen enzovoorts, enzovoorts.

Het is nu niet de gelegenheid om langdurig stil te staan bij deze beginselen, maar één wil ik er uitlechten. Straks zal ik nog twee andere bespreken. Het zogeheten *needs-* of *vraagbeginsel* stelt dat een interventie zich op die factoren moet richten, welke rechtstreeks hebben bijgedragen aan het ontstaan en de ontwikkeling van het probleem.²⁰ Sommigen zullen deze factoren ‘oorzaken’ noemen, anderen liever ‘risicofactoren’. Onderzoek laat zien dat er zelden sprake is van slechts één probleem, één vraag. Het gaat juist om een cumulatie van factoren, die bovendien gelegen zijn in verschillende domeinen. Ernstige jeugdproblematiek hangt samen met individuele kenmerken of tekorten van de jongere, maar ook met problemen in het gezin, de wijze van opvoeding, de gang van zaken op school, de invloed van vrienden en de kwaliteit van de leefomgeving.²¹ Als wordt vastgesteld wat er precies aan de hand is, kan een passende aanpak worden bedacht, die zowel recht doet aan als daadwerkelijk veranderingen tracht aan te brengen in alle relevante probleemfactoren en -situaties. Dus niet alleen de jongere behandelen, maar ook iets doen met het gezin, de school, de vrienden en noem maar op. In veel zo niet alle gevallen is een geïntegreerde, multi-modale aanpak de aangewezen vorm van behandeling. Dat klinkt logisch, maar is in een strafrechtelijke context helemaal niet zo vanzelfsprekend. Strafrechtelijke interventies richten zich immers vrijwel exclusief op het individu, de individuele dader, en niet op zijn of haar omgeving.

Multisystemic Therapy

Hoewel er meer redenen zijn aan te wijzen waarom *Scared Straight* of *Boot Camps* weinig effectief zijn, is cruciaal dat deze programma's met hun inhoud en methodiek niet of nauwelijks tegemoetkomen aan het zojuist besproken *needs-* of *vraag-*

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

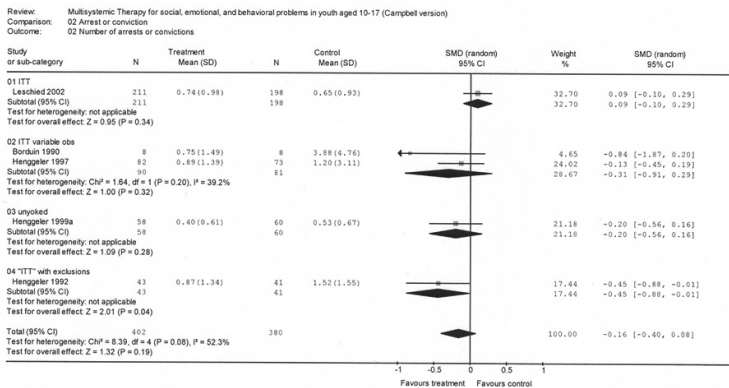
beginsel. Zij gaan voorbij aan individuele risicofactoren en andere relevante domeinen als het gezin, de school of het werk. Iedereen wordt op gelijke wijze benaderd alsof er geen individuele verschillen bestaan.²²

Een aantal nieuwe behandelmethoden doet dat anders. De *Functional Family Therapy*, de *Multi-dimensional Foster Therapy* en de *Multisystemic Therapy*, ofwel MST, worden gekenmerkt door een geïntegreerde aanpak, met aandacht voor diverse risicofactoren in verschillende domeinen, en door de intentie om op een aantal verschillende vlakken aan de slag te gaan.²³ Er wordt rekening gehouden met individuele verschillen, wensen en mogelijkheden; behandelmethodieken en -technieken worden daaraan aangepast. Omdat bij deze vormen van aanpak ook veel belang wordt gehecht aan zorgvuldige uitvoering en de behandelaars – therapeuten – intensief worden getraind en begeleid, komen zij verregaand tegemoet aan de werkzame factoren of *What Works*-beginselen.²⁴ Dit maakt hen tot veelbelovende, vermoedelijk effectieve interventies. Met name bij MST wordt dit bevestigd door de vele onderzoeken die ernaar zijn gedaan.

Toch doet zich een probleem voor. Afgelopen maand is er onder de auspiciën van zowel de Cochrane Collaboration als de Campbell Collaboration een *systematic review* van MST gepubliceerd. De conclusie van Littell, Popa & Forsyth is even simpel als ontnuchterend: er is geen afdoende bewijs voor de effectiviteit van MST in vergelijking met andere behandelvormen.²⁵ Zij voegen daar, haast vergoelijkend, aan toe dat er ook geen bewijs is dat MST schadelijk is. Nou ja, dat is tenminste iets.

In de grafiek op p. 14 ziet u de uitkomsten wat betreft justitiële veroordelingen. Een aantal blokjes en ‘wiebertjes’ zit weliswaar aan de linkerkant van de streep – dat is gunstig voor MST –, maar de verschillen met de vergelijkingsgroep zijn gering en allesbehalve statistisch significant. Er zijn ook andere uitkomstmaten bestudeerd, zoals het voorkómen van uithuisplaatsing, tegengaan van schoolproblemen als spijbelen en beperking van alcohol- en drugsgebruik. Op sommige van die probleemgebieden zijn de uitkomsten voor MST gunstiger.

PETER H. VAN DER LAAN

Bron: Littell, Popa & Forsyth, 2005

Maar ondertussen zitten we toch met een probleem. MST komt tegemoet aan de *What Works*-beginselen. Mijn inschatting is dat als MST wordt voorgelegd aan de onlangs ingestelde Erkeningscommissie Gedragsinterventies Justitie, de kans op snelle erkenning groot is. De Erkeningscommissie hanteert immers kwaliteitscriteria, die – weinig verrassend – sterk overeenkomen met de *What Works*-beginselen. MST zal, anders dan *Scared Straight* en *Boot Camps*, op de meeste criteria goed scoren. En dan was er ook nog eens het onderzoeksbewijs.²⁶ Maar op dit punt hebben Littell en haar collega's roet in het eten gegooid. Dus dan MST maar niet erkennen? Dat gaat wat snel. Eerst moet nog eens goed worden nagegaan of MST bij bepaalde jongeren en gezinnen, bij bepaalde gedragsproblemen wellicht of onder specifieke omstandigheden juist wel of juist niet resultaten boekt. Een *systematic review* waarin slechts een gering aantal studies betrokken wordt, omdat er niet meer zijn, maakt een dergelijke analyse niet eenvoudig. De *overall* uitkomst is helder, maar biedt een beperkt zicht op de verschillen tussen, op verschillende tijdstippen en plekken uitgevoerde, programma's.

Onderzoek

Ook al hebben we bij MST kunnen zien dat onderzoek niet alleen antwoorden op onze vragen geeft, maar ook nieuwe vragen oproept, onderzoek is en blijft van

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

eminent belang. Niet zomaar onderzoek, maar goed onderzoek. De afgelopen jaren zijn er enkele overzichten verschenen van Nederlandse onderzoeken naar de effectiviteit van allerlei interventies in verschillende sectoren.²⁷ Aan evaluatieonderzoek ontbreekt het niet, maar het niveau van veel onderzoeken houdt niet over. Veel evaluaties ontstijgen niet niveau 1 of 2 van de *Scientific Methods Scale*. Dat betekent dat er niet altijd sprake is van een voor- en een nameting en ook dat de uitkomsten bij jongeren of gezinnen die te maken hebben gehad met een bepaalde interventie of begeleidingsvorm, niet worden vergeleken met de uitkomsten bij vergelijkbare jongeren en gezinnen bij wie geen of een andere interventie is toegepast. Het project 'De Uitdaging', de werkwijze van Den Engh en die van de Glen Mills School, die ik eerder noemde, zijn alledrie geëvalueerd, maar verder dan niveau 2 komen die evaluaties niet.²⁸ Er kunnen dan ook geen conclusies omtrent de effectiviteit ervan worden getrokken. We kunnen niet zeggen dat deze methodes werken, maar ook niet dat ze niet werken.²⁹

Het is hoog tijd om onze schroom ten aanzien van bepaalde onderzoeksmethoden en *-designs* overboord te zetten. 'Mens durf te meten', riep mijn collega Catrien Bijleveld enkele jaren geleden uit.³⁰ Ik wil daaraan toevoegen: 'Mens, durf te experimenteren!'³¹ Quasi-experimenteel onderzoek met optimaal gematchte onderzoekspersonen en groepen (niveau 4) is wel het minste. Maar liever nog, als de omstandigheden dat toelaten, met rct's (niveau 5). Bij rct's – ik had het wellicht al eerder moeten uitleggen – gaan we uit van een experimentele groep – jongeren en/of gezinnen die een bepaalde aanpak of begeleiding krijgen – en een controlegroep die geen of een andere interventie ondergaat. Of iemand deel uitmaakt van de experimentele of de controlegroep is een kwestie van toeval, bijvoorbeeld bepaald door het gooien met een dobbelsteen.

In het onderzoek naar de werking van medicijnen is dit de geijkte methode, maar in de jeugdzorg en de justitiële zorg helaas niet. In kringen van praktijk en uitvoerders bestaat enige huiver voor een dergelijke experimentele aanpak. Daarbij ontstaat namelijk gemakkelijk het idee dat de cliënten iets wordt onthouden; dat zij tekort worden gedaan. Maar is dat wel zo? Niet voor niets wordt in de literatuur gesproken van het contrasteren van experimentele behandeling met *treatment as usual*, de gebruikelijke behandeling. Een zorgvuldig voorbereid experiment hoeft niet te betekenen dat de controlegroep bij wijze van spreken op water en brood wordt gezet, of aan zijn lot wordt overgelaten en op geen enkele voorzie-

ning of ondersteuning aanspraak kan maken.³² Door dit te onderstrepen, kunnen we hopelijk de bezorgdheid ten aanzien van rct's wegnemen.³³

Theorievorming

Om effectief te zijn, moeten interventies tegemoetkomen aan de eerdergenoemde *What Works*-beginselen. Zoals aangekondigd wil ik op twee daarvan nader ingaan.

De eerste wordt wel aangeduid met 'programma-integriteit'. Programma-integriteit impliceert dat een interventie correct wordt uitgevoerd, dus dat alle beoogde onderdelen aan bod komen en bepaalde zaken niet zomaar achterwege worden gelaten.³⁴ Simpel gesteld: als ouders deel van het probleem zijn, doe daar dan ook wat aan. En als bijvoorbeeld het doel is om ook de school in de aanpak te betrekken, dan moet dat ook werkelijk gebeuren.

Een ander aspect van programma-integriteit is abstracter van aard. Het betreft onderliggende theorieën. Interventies met een duidelijk theoretisch fundament doen het beter dan interventies die zo'n theoretische basis ontberen.³⁵ Met andere woorden: interventies dienen *theory-driven*, theoriegestuurd te zijn. We kunnen daarbij twee soorten theorieën onderscheiden: verklarende theorieën en handelingstheorieën. Verklarende theorieën hebben we nodig om gedrag – probleemgedrag in dit geval – te kunnen begrijpen en te verklaren. We moeten er vragen als 'waar komt dit gedrag vandaan?' en 'wat heeft geleid tot dit gedrag?' mee kunnen beantwoorden. Handelingstheorieën dienen ons inzicht te geven in de vraag waarom hetgeen we doen – de behandeling – zin heeft bij de aanpak van deze problematiek. Zij moeten aannemelijk maken waarom een methodiek zal 'werken' en richting geven aan de keuze van een aanpak.

Bij zowel de verklarende theorieën als de handelingstheorieën is het belangrijk dat zij empirisch gefundeerd zijn. Dat zij getoetst zijn en we enig vertrouwen mogen hebben in hun zeggingskracht. In de jeugdzorg en in de justitiële zorg is de ontwikkeling en toetsing van theorieën niet vanzelfsprekend, zeker niet als het om handelingstheorieën gaat. In de jaren zeventig en tachtig hielden orthopedagogen als Kok en Ter Horst, en niet te vergeten daarna ook Van der Ploeg en De Ruyter, zich nog bezig met de ontwikkeling van behandeltheorieën en -strategieën, maar dat lijkt vandaag de dag niet meer of in ieder geval veel minder te gebeuren. Tegenwoordig komen we bij interventies wel allerlei 'theoretjes' tegen, maar die

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

zijn lang niet allemaal op hun verklarende kracht getoetst. Veeleer gaat het om opvattingen en ideeën – intuïtie zo u wilt – over hoe gedrag tot stand komt en wat je daar aankunt doen.

Latessa, Cullen & Gendreau hebben onderzoek gedaan naar de theorieën waaraan in interventieprogramma's wordt gerefereerd ter verklaring van delinquent gedrag, en die de aanknopingspunten bieden voor behandeling.³⁶ Zij vermelden zestien theorieën, die geen enkele aanspraak kunnen maken op enige empirische ondersteuning en die zij daarom aanmerken als kwestieus. Zij noemen onder andere de 'delinquenten moeten terug naar de natuur-theorie', de 'delinquenten ontberen discipline-theorie', de 'mannelijke delinquenten moeten in contact komen met hun vrouwelijke kant-theorie' of de 'delinquenten hebben weinig zelfvertrouwen-theorie'. Het zijn een soort 'natte vinger-theorieën': ze zijn niet getoetst en leiden naar hun idee slechts tot kwakzalverij in de aanpak van criminaliteit. Interventies als MST of de CoVa, een cognitieve vaardigheidstraining, zijn wel gebaseerd op herhaaldelijk getoetste theorieën; op theorieën, die hun waarde hebben bewezen.

Er is dus, kortom, op het punt van theorieontwikkeling nog een hoop te doen. De wellicht intuïtief geformuleerde aanzetten voor verklarende theorieën en handelingstheorieën, zullen op hun wetenschappelijke gehalte moeten worden getoetst alvorens zij kunnen fungeren als theoretisch kader voor interventies.

Professionaliteit

Het laatste aspect dat ik wil bespreken is dat van de professionaliteit. Dit is misschien wel het meest onderschatte *What Works*-beginsel; het wordt onderschat wat betreft het belang dat eraan wordt gehecht en de onderzoeks aandacht die eraan wordt gegeven. Professionaliteit heeft betrekking op de uitvoerder van de interventie en de bijdrage van de uitvoerder aan de uitkomsten, de effectiviteit van een interventie. Het gaat om de eisen die aan de werker kunnen worden gesteld en niet zozeer aan de cliënt of de methodiek. Verrassend zijn die eisen niet. Dat hulpverleners goed opgeleid en getraind moeten zijn, daarvan zal niemand opkijken. Zij moeten weten wat zij doen – de methode in de vingers hebben, maar ook waarom zij dat doen, de theoretische overwegingen kennen en onderschrijven. Voorts moeten zij kunnen inspelen op de specifieke mogelijkheden en onmogelijk-

heden van hun cliënt en de situatie en het programma zonodig kunnen aanpassen; flexibiliteit en responsiviteit zijn de sleutelbegrippen.

Ook werkomstandigheden zijn belangrijk.³⁷ Er dient sprake te zijn van continue training, supervisie, interventie en begeleiding. Onder meer moet worden bijgehouden of iemand de interventie uitvoert zoals die uitgevoerd dient te worden. De uitvoerder moet het ook naar zijn zin hebben, arbeidsvreugde beleven. Het helpt als het werk door de cliënten wordt gewaardeerd en het helpt ook als behandelaar en cliënt een beetje behoorlijke relatie hebben. Maar het werk moet ook worden geapprecieerd door bazen en collega's. Zijn zij geïnteresseerd, staan zij achter hem? Bieden zij voldoende ondersteuning en zijn de voorzieningen toereikend? Het zijn voor de hand liggende kwesties, die evenzeer bij andere beroepen gelden.

Dowden & Andrews laten aan de hand van een meta-analyse zien dat van een positief behandelresultaat 30% kan worden toegeschreven aan het feit dat uitvoerders professioneel handelen.³⁸ Het doet er dus echt toe. Een interventie kan nog zo zorgvuldig en op theoretisch verantwoorde wijze zijn ontwikkeld, als deze gebrekkelijk en niet-professioneel wordt uitgevoerd, wordt het toch geen succes. Andersom geldt hetzelfde. Uitstekende uitvoerders maken van een slecht doordachte interventie niet zomaar een effectieve interventie. Ik denk dat onze Sergeant Gonzalez van het *Scared Straight*-programma in Texas de zaken professioneel aanpakt en dat hij voldoet aan het voor *Scared Straight* gewenste profiel, maar daarmee is het nog geen effectieve interventie. MST is een goed voorbeeld van een programma waarvan men vanaf het begin het belang van professionaliteit heeft onderkend. In het kader van *treatment adherence* of *treatment fidelity* wordt veel energie gestoken in de opleiding en supervisie van de therapeuten en het voortdurend monitoren van hun activiteiten.³⁹

Ten aanzien van het professionaliteitsbeginsel is nog veel onbekend. We zullen moeten onderzoeken op welke punten en op welke wijze de uitvoerders precies bijdragen aan de uitkomsten van een interventie. We zullen daarbij creatief moeten zijn in het bedenken van onderzoeksmethoden om dit te achterhalen. Hoe functioneert deze *black box*? Vragenlijsten kunnen worden ingevuld, interviews worden afgenomen, maar observeren is ook nodig. Raynor stelt dat vragenlijsten en interviews slechts gedeeltelijk de wijze van opereren in kaart brengen.⁴⁰ Directe observaties en video-opnames maken duidelijk dat in de praktijk vaak anders wordt gewerkt dan wordt verteld. Een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden is daarom aangewezen.

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

Ook tevredenheid moet worden gemeten. Die van de werkers, hun bazen en de verwijzers, maar uiteraard ook die van de cliënten.⁴¹ Bij tevredenheidsonderzoek zit nog wel een addertje onder het gras. Tevredenheid van cliënten hoeft niet één-op-één gekoppeld te zijn aan succes of effectiviteit. Cliënten kunnen zeer tevreden zijn over een interventie, ook al is er aan de problematiek weinig veranderd. Andersom idem dito. Zeker bij gedwongen interventies zal de tevredenheid onder jongeren en gezinnen misschien niet groot zijn, al zijn zulke interventies noodzakelijk en ook zinnig en succesvol. Cliënten kunnen zich ook tevreden tonen, terwijl zaken in de kern eigenlijk niet kloppen. Wat bijvoorbeeld te denken van deze jongens in een cel in Alexandrië, Egypte? Zij lijken het naar hun zin te hebben in die cel, maar dat is schijn. Bovendien, het feit dat sommigen van hen daar al meer dan acht maanden verblijven, wachtend op hun voorgeleiding en zonder onderwijs- en andere voorzieningen, dat deugt natuurlijk niet.

Professionalisering

In hun deelstudie 'Welzijn' ten behoeve van het rapport *Maatschappelijke dienstverlening* van de WRR schetsen De Boer en Duyvendak een nogal treurig beeld van de professionalisering in het welzijnswerk.⁴² De *body of knowledge and skills* is weinig

ontwikkeld, niet in de laatste plaats vanwege de geringe bemoeienis van de wetenschap met deze sector. De arbeidsdeling is zwak vanwege het grote aandeel van vrijwilligerswerk. En de arbeidsmarkt is nauwelijks afgeschermd, dat wil zeggen dat er niet is gestreefd naar een gesloten professie met beroepsregistratie e.d. Opvoeding en training spelen een beperkte rol en de beroepsideologie is sterk afhankelijk van de maatschappelijke context. Het professionele zelfvertrouwen, ten slotte, is laag.

Een voor de hand liggende vraag is hoe het gesteld is met de professionalisering in de jeugdzorg. Ik vermoed dat het beeld minder ongunstig is dan wat De Boer en Duyvendak schetsten. Je kunt in ieder geval niet zeggen dat de SPH-opleidingen met hun lesmateriaal en onderwerpen achterlopen bij de huidige stand van kennis en ontwikkeling. Met kennis en vaardigheden is het dus niet slecht gesteld. Maar op het punt van ontwikkeling, professionalisering en profilering van de beroepsgroep – denk aan eigen identiteit, register, misschien zelfs eigen tuchtrecht – is veel winst te behalen. De nieuwe beroepsvereniging Phorza is daarmee voortvarend aan de slag gegaan en ook de MO-groep heeft het op de agenda gezet.

Problematischer is het voorzieningsniveau en het professionele zelfvertrouwen. In de jeugdzorg wordt van de werkers buitensporig veel verwacht, terwijl er weinig middelen beschikbaar zijn. Deze omstandigheid in combinatie met soms ernstige incidenten doen het professionele zelfvertrouwen geen goed. ‘Een hondenbaan’ zo noemde een gezinsvoogd zijn werk onlangs nog in *de Volkskrant*.⁴³ Op dat vlak is nog een taak weggelegd, voor opleiders en werkgevers, maar ook voor politiek en bestuur.

Na dit alles zou het me niet verbazen als sommigen van u zich ondertussen behoorlijk beginnen op te winden. Want is de hulpverlening aan jongeren en gezinnen werkelijk een kwestie van koele wetenschap, strenge experimenten, protocollen, ‘harde’ en professionele competenties? Doet intuïtie er helemaal niet toe? Dat zal ik niet zeggen. Maar ik zie in intuïtie geen essentiële beroepsvoorwaarde voor werkers of professionals in de jeugdzorg. Intuïtie, ik zeg het nog maar eens, is overtuiging die niet is gestoeld op begrip, redenering en kennis. Op grond van intuïtie kun je goede dingen doen, maar ook volstrekt verkeerde. Je kunt de plank volledig misslaan.

Goed professioneel kunnen handelen komt niet vanzelf en ook niet door je mooie blauwe ogen. En al evenmin omdat je in het verleden misschien marinier

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

bent geweest, of omdat je zo'n goed ontwikkeld intuïtief vermogen hebt. Er zijn andere zaken nodig. In de omschrijving van mijn leerstoel wordt gesproken van integratie van hoofd, handen en hart. Het hoofd en de handen zijn de kennis en vaardigheden. Die kun je je eigen maken met een goede opleiding en voortdurende training en ondersteuning. Het hart in de zin van een bepaalde mentale en emotionele attitude heb je eveneens nodig. Of je dat kunt leren, weet ik niet, maar wel dat dit bij de werkers in het veld zonder enige twijfel volop aanwezig is. Aan het trio hoofd, handen en hart voegt Oudejans terecht het begrip 'lef' toe. Je hebt lef nodig om je te durven mengen in het leven van jongeren en hun gezinnen, en daar te praten over problemen en aanwijzingen te geven over de wijze waarop problematische situaties verlicht kunnen worden.⁴⁴

Dames en heren, ik had graag nog veel meer aan de orde willen stellen, maar de tijd laat dat niet toe. Hopelijk is duidelijk dat ik deze onderwerpen, die zo sterk samenhangen met kwaliteit, professionaliteit en effectiviteit van de jeugdzorg, de komende jaren in onderwijs en onderzoek wil belichten en verder uitwerken.

Hier in Amsterdam aan de Universiteit van Amsterdam, maar ook 40 km zuidwaarts in Leiden op het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR).

Dankwoord

Ik wil afsluiten met enkele woorden van dank. Het College van Bestuur van deze universiteit zeg ik dank voor het in mij gestelde vertrouwen, maar bovenal voor het besluit akkoord te gaan met de instelling van deze bijzondere leerstoel.

Het bestuur van het Fonds Fie van der Hoop wil ik bedanken voor de inspanningen die het zich getroost heeft – samen met de voorzitter van de afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde, de hoogleraar Aryan van der Leij – om deze bijzondere leerstoel tot stand te brengen. Het feit dat men erin geslaagd is een aantal partners te vinden die als co-financier van deze leerstoel willen optreden, waardeer ik zeer. Deze partners verschillen nogal van elkaar: het gaat om opleiders, werkgevers en de beroepsgroep, de werknemers zo men wil. Er is weinig fantasie voor nodig om te bedenken dat de belangen van deze organisaties niet altijd synchroon lopen. Zij conflicteren soms, maar gelukkig niet als het gaat om de instelling van deze leerstoel. Ik vertrouw erop dat én het Fie Fonds én de co-financiers

kunnen instemmen met mijn keuze om de inhoudelijke invulling van de leerstoel op te hangen aan de thema's professionaliteit en effectiviteit.

In het onderwijs van de afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde en het onderzoek van het SCO Kohnstamm Instituut zijn veel aanknopingspunten voor gezamenlijke activiteiten. Ik verheug me daarom op de samenwerking met de Amsterdamse collega's. Zonder anderen tekort te willen doen, wil ik hier in het bijzonder Geert Jan Stams noemen. Ik hoop van harte dat we erin slagen ons gedeelde enthousiasme – en soms afgrijzen – over van alles en nog wat in de jeugdzorg en het jeugdzorgonderzoek daadwerkelijk weten om te zetten in projecten, cursussen, publicaties en wat dies meer zij.

Dames en heren studenten, voor de cursussen die ik geef is van uw kant veel belangstelling. Dat is leuk en hoopgevend. Niet zozeer voor mij als wel voor het vakgebied van de pedagogiek en de orthopedagogiek. Uw belangstelling nu en expertise straks in ernstige jeugdproblematiek, en in de wijzen waarop we daarmee kunnen en moeten omgaan, kunnen bijdragen aan de zo noodzakelijke verschuiving van intuïtief naar wetenschappelijk geïnspireerd handelen.

Vrienden en collega's van het NSCR. Ik ben er minder vaak dan voorheen, maar ik ben niet weg. Ik blijf deel uitmaken van een leuke en stimulerende groep onderzoekers en blijf ook graag meedoen aan een even divers als interessant onderzoeksprogramma.

Dames en heren, niemand is en wordt wat hij is zonder de invloed van anderen. Dat geldt ook voor mij. Vanzelfsprekend hebben mijn ouders hierin een belangrijke rol gespeeld. Hun vrijzinnigheid, tolerantie en interesse hebben mij gevormd. Tegelijkertijd heb ik mijn leven op eigen wijze kunnen inrichten. Het was en is hen niet snel te gek. Bovendien kan ik nog zulke rare en misschien controversiële dingen zeggen over jeugdcriminaliteit, jeugdbescherming, jeugdstrafrecht, effectiviteit of wat dan ook, mijn moeder is het – misschien wel als enige – altijd met me eens. Dat geeft een prettig en gerust gevoel.

Ook belangrijk zijn geweest – en eigenlijk nog steeds – Thom Willemse en Josine Junger-Tas. Thom Willemse wijdde mij in in de geheimen en fascinerende kanten van wat we nu de jeugdzorg noemen. De wijze waarop ik uiteindelijk de wetenschap ben gaan beoefenen, is niet de zijne. In plaats van al dan niet ingewikkelde en in zijn ogen al te afstandelijke empirische onderzoeken te doen, stuurde hij zijn studenten liever naar de Haarlemmerstraat in Leiden om daar op fenomenologische wijze – dus simpel en wat flauw gezegd door de daar rondhangende

WETENSCHAP VERSUS INTUÏTIE

jongeren diep in de ogen te kijken – te achterhalen wat er in hen omging. Die methode spreekt mij minder aan. Iets te veel intuïtie en te weinig wetenschap naar mijn smaak. Maar ik heb er wel aan overgehouden dat we niet mogen vergeten om de persoonlijke verhalen en ervaringen vast te leggen, die schuilgaan achter door middel van empirisch onderzoek verkregen cijfers, tabellen en statistieken.

Bij Josine Junger-Tas, destijds raadadviseur bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie, kreeg ik mijn eerste baan. Morgen, 1 oktober, is dat precies 24 jaar geleden! Zij durfde het aan om nota bene een orthopedagoog – nu niet direct een discipline die bekendstaat als ‘onderzoeksminded’ – aan te stellen. Haar grote betrokkenheid bij jeugd en jeugdproblematiek en tegelijkertijd haar onafhankelijkheid van geest, en als het moet ook achterdocht ten aanzien van modieuze maatschappelijke en politieke op-rispingen, hebben mij gesterkt in de opvatting dat we de bestudering van de jeugdzorg niet moeten beperken tot een koele, technocratische en instrumentalistische beschrijving en beoordeling. Ook de niet-materiële, zo men wil humane kanten dienen erbij betrokken te worden. Interventies die de rechten en belangen van jongeren schaden, mogen wij niet toestaan, zelfs al zijn ze nog zo effectief.

Jort en Camiel, ernstige problemen hebben jullie niet veroorzaakt, professioneel ingrijpen is nooit nodig geweest. In die zin hebben jullie geen rol in mijn werk gespeeld. Toch heb ik jullie, en soms ook jullie vrienden, met regelmaat in woord en beeld opgevoerd in lezingen, sterke verhalen, gevalsbeschrijvingen, enzovoort. Soms figureerden jullie in een beschouwing over zin en, wat mij betreft, vooral onzin van een semi-strafrechtelijke aanpak van 12-minners. Of jullie deden een weinig overtuigende poging om te laten zien hoe het komt dat mensen zich onveilig voelen als ze op straat langs een groep jongens moeten. Belangrijker is dat jullie mij een kijkje in de jeugdkeuken hebben geboden. Ik zal niet beweren dat ik alles weet over wat jongeren bezighoudt, maar iets heb ik er wel van meegekregen. Het zal nog een hele klus worden om die kennis op pijl te houden nu jullie de jeugdfase vrijwel zijn ontgroeid.

Ten slotte, lieve Mo, het was wellicht intuïtie waardoor wij destijds meenden bij elkaar te horen. Nu, ruim 32 jaar later, is dat empirisch gefundeerde wetenschap!

Ik heb gezegd.

Noten

1. De afbeeldingen op p. 5 en 6 zijn te vinden in: Liss, S. (2005). *No place for children*. Austin: University of Texas Press.
2. Finckenauer, J.O. (1982). *Scared straight and the panacea phenomenon*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall. Finckenauer, J.O. & Gavin, P.W. (1999). *Scared straight. The panacea phenomenon revisited*. Prospect heights: Waveland Press.
3. Lloyd, C. (1996). *To scare straight or educate? The British experience of day visits to prison for young people*. London: Home Office Research and Statistics Department (Research Findings No. 30).
4. Ceelen, T. (2002). Bajesverkenning houdt meiden van slechte pad. *Perspectief*, 10, 4, 22-23.
5. Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C. & Buehler, J. (2002). 'Scared straight' and other juvenile awareness programs for preventing juvenile delinquency. In *The Campbell Collaboration Reviews of Intervention and Policy Evaluations (C2-Ripe)*. Philadelphia: Campbell Collaboration. Een update volgde in 2002: Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C. & Buehler, J. (2003). 'Scared straight' and other juvenile awareness programs for preventing juvenile delinquency (updated C2 Review). In *The Campbell Collaboration Reviews of Intervention and Policy Evaluations (C2-Ripe)*. Philadelphia: Campbell Collaboration.
6. Petrosino, A., Boruch, R.F., Farrington, D.P., Sherman, L.W. & Weisburd, D. (2003). Toward evidence-based criminology and criminal justice: systematic reviews, the Campbell Collaboration, and the Crime and Justice Group. *International Journal of Comparative Criminology*, 3, 1, 42-61. Laan, P.H. van der (2004). Keurmeesters voor bewezen effectieve preventie. De Campbell Crime and Justice Group. *SEC. Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie*, 18, 4, 20-23.
7. Farrington, D.P. (2003). Methodological quality standards for evaluation research. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 587, 49-68.
8. Petrosino et al. (2002), p. 3.
9. Spaans, E.C. (1997). *De Jeugdwerkinrichting binnenstebuiten gekeerd; een onderzoek naar de resultaten van de Jeugdwerkinrichting en het project Binnenste Buiten*. Arnhem: Gouda Quint (WODC-reeks Onderzoek en beleid 161).
10. Amersfoort, P. van (2004). *Recidiveonderzoek naar deelnemers van De Uitdaging*. Amsterdam: DSP-groep.
11. Wartna, B.S.J. (2005). *Recidive onder ex-pupillen van Den Engh. Kanttekeningen bij een recidivemeting*. Den Haag: WODC. Zie ook: Jonker, A. (2004). *Niet opsluiten, maar opvoeden*. Utrecht: Agiel.
12. Lambrechts, U. (2005). *Geef Den Engh ruimte voor eigen opvoeden. Inbreng in het Algemeen overleg over Jeugdzorg*, Tweede Kamer, 9 juni 2005.

13. Laan, P. H. van der, Spaans, E. & Verhagen, J. (2004). De Glen Mills School onderzocht ... Over goede bedoelingen, hoge verwachtingen en een twijfelachtig rapport. *Delikt en delinkwent*, 34, 8, 809-825. Zie ook: Laan, P. van der (2004). Glen Mills leert jeugd niets goeds. *de Volkskrant*, 27 april 2004, p. 11.
14. Van Dale omschrijft 'intuïtie' als volgt: onmiddellijke, niet op begripsdenken en redenering berustende overtuiging van de waarheid.
15. Wilson, D.B., MacKenzie, D.L. & Mitchell, F.N. (2005). *Effects of Correctional Boot Camps on offending/* A Campbell Collaboration systematic review, available at: <http://www.aic.gov.au/campbellcj/reviews/titles.html>.
16. De onderzoekers betrokken zowel rct's als quasi-experimentele *designs* in hun studie, dus onderzoeksniveau 4 en 5 van de *Scientific Methods Scale*.
17. Gendreau, P., Cullen, F.T. & Bonta, J. (1994). Intensive rehabilitation supervision: the next generation in community corrections? *Federal Probation*. 58, 72-78. Lipsey, M.W. & Wilson, D.B. (1998). Effective interventions for serious juvenile offenders: a synthesis of research. In R. Loeber & D.P. Farrington (eds.), *Serious and violent juvenile offenders*. Thousand Oaks: Sage.
18. Andrews, D.A., Zinger, I., Hoge, R.D., Bonta, J., Gendreau, P. & Cullen, F.T. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28, 3, 369-404; McGuire, J. (ed.) (1995). *What Works: reducing reoffending*. Chichester: Wiley.
19. Yperen, T. van (2001). Antisociaal gedrag en jeugddelinquentie: valt er wat te keren? *Kind en Adolescent*, 22, 4, 326-341.
20. Zie Andrews, D.A. & Bonta, J. (2003). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing Co. (3rd edition).
21. Hawkins, J.D., Herrenkohl, T., Farrington, D.P., Brewer, D., Catalano, R.F. & Harachi, T.W. (1998). In R. Loeber & D.P. Farrington (eds.), *Serious and violent juvenile offenders*. Thousand Oaks: Sage.
22. Aan een groepsgewijze benadering en het bij elkaar plaatsen van jongeren met antisociaal gedrag kleeft 'an sich' al het risico van bevestigen en in stand houden van het ongewenste gedrag. Zie bijv. Dishion, T.J., McCord, J. & Poulin, F. (1999). When interventions harm: peer groups and problem behaviour. *American Psychologist*, 54, 9, 1-10.
23. Farrington, D.P. & Welsh, B.C. (2003). Family-based crime prevention of offending. A meta-analysis. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 36, 127-151.
24. Henggeler, S.W., Melton, G.B., Brondino, M.J., Scherer, D.G. & Hanley, J.H. (1997). Multisystemic therapy with violent chronic juvenile offenders and their families: the role of treatment fidelity in successful dissemination. *Journal of Consulting Psychology*, 65, 821-833.

25. Littell, J.H., Popa, M. & Forsythe, B. (2005). *Multisystemic Therapy for social, emotional, and behavioural problems in youth aged 10-17*. Cochrane Review, www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/mrwhome.
26. Een aantal evaluatieonderzoeken laat voor MST gunstige uitkomsten zien, maar omdat deze onderzoeken zijn uitgevoerd door of in samenwerking met de ontwikkelaars van de methode MST, hebben Littell c.s. deze vanwege een mogelijk beperkte onafhankelijkheid niet in de analyses meegenomen.
27. Laan, P.H. van der (2001). Politie en justitie interventies bij ernstige en gewelddadige delinquente jongeren. In Loeber, R., Sergeant, J. & Slot, N.W. (eds.) *Ernstige en gewelddadige delinquente jongeren*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum. Boendermaker, L., Veldt, M.V. van der & Booy, Y. (2003). *Nederlandse studies naar de effecten van jeugdzorg*. Utrecht: NIZW. Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H. en Vergeer, M. (2004), 'Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieprojecten en -programma's in de domeinen Gezin, School, Kinderen en jongeren, Wijk'. Utrecht, NIZW. Verdurmen, J., Van Oort, M., Meeuwissen, J., Ketelaars, T., De Graaf, I., Cuijpers, P., De Ruiter, C. en Vollebergh, W. (2003), 'Effectiviteit van preventieve interventies gericht op jeugdigen: de stand van zaken'. Utrecht, Trimbos-instituut.
28. Amersfoort, P. van (2004). *Recidiveonderzoek naar deelnemers van De Uitdaging*. Amsterdam: DSP-groep. Jonker, A. (2004). *Niet opsluiten, maar opvoeden*. Utrecht: Agiel; Bogaart, P.H.M. van den, Mesman Schultz & Muijen, H. van (2003). *De Glen Mills School. Onderzoeksresultaten betreffende de achtergronden van de studenten en de behandelingsresultaten*. Groningen: E&M SYNTAX B.V.
29. Weisburd, D., Lum, C.L. & Yang, S-M. (2003). When can we conclude that treatments or programs 'Don't work'? *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 587, 31-48.
30. C.C.J.H. Bijleveld (2003). *Mens, durf te meten! Over methoden en technieken van criminologisch onderzoek*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers (oratie).
31. Zie ook het speciale nummer 'The need for experimental research in criminal justice settings' van *Crime & Delinquency*, 46, 2000.
32. Zie bijv.: Little, M., Kogan, J., Bullock, R. & Van der Laan, P. (2004). ISSP. An experiment in multi-systemic responses to persistent young offenders known to children's services. *British Journal of Criminology*, 44, 2, 225-240.
33. Zie verder: Weisburd, D. (2003). Ethical practice and evaluation of interventions in crime and justice. The moral imperative for randomized trials. *Evaluation Review*, 27, 336-354; Farrington, D.P. (2003). Methodological quality standards for evaluation research. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 587, 49-68.
34. Hollin, C.R. (1996). The meaning and implications of 'Programme Integrity'. In J. McGuire (ed.), *What works: reducing reoffending*. Chichester: Wiley.
35. Zie: Kazdin, A.E. (1997). A model for developing effective treatments: progression and interplay of theory, research and practice. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26,

- 114-129. Zie ook: Andrews, D.A. & Bonta, J. (2003). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing Co. (3rd edition).
36. Latessa, E.J., Cullen, F.T. & Gendreau, P. (2002). Beyond correctional quackery – professionalism and the possibility of effective treatment. *Federal Probation*, 66, 2, 43-49.
 37. Zie bijv.: Lawrence, R. (1984). Professionalism and role conflict of probation officers. *Paper presented at the Annual Meeting of the Academy of Criminal Justice Sciences*, Chicago, March 28, 1984.
 38. Dowden, C. & Andrews, D.A. (2004). The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment: a meta-analytic review of core correctional practice. *International Journal of Offender and Comparative Criminology*, 48, 2, 203-214. Zie ook: Andrews, D.A. (1996). The psychology of criminal conduct and effective treatment. In J. McGuire (ed.), *What works: reducing reoffending*. Chichester: Wiley; Andrews, D.A. & Bonta, J. (2003). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing Co. (3rd edition); Lambert, M. & Barley, D.E. Research summary on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. *Psychotherapy*, 38, 4, 357-361
 39. Dat maakt het des te verrassender dat de *systematic review* van Littell c.s. niet uitgesproken positief is.
 40. Persoonlijke mededeling.
 41. Zie bijv. Franssen, J. & Jurrius, K. (2005). De c-toets getoetst. Ervaringen, ontwikkelingen en plannen rondom de c-toets. *Nederlands Tijdschrift voor Jeugdzorg*, 9, 293-296.
 42. Boer, N. de & Duyvendak, J.W. (2004). Welzijn. In H. Dijkstra, P.L. Meurs & E. K. Schrijver (red.), *Maatschappelijke dienstverlening* Amsterdam: Amsterdam University Press (WRR Verkenningen).
 43. Stoker, E. (2005). Spoedcursus. *de Volkskrant*, 23 september 2005, 11.
 44. Oudejans, E. (2002). *Een reus moet leren bukken. Leiding geven aan gezinnen als jeugdbeschermingsmethodiek*. Amsterdam: SWP.